

СЛІДОВА КАРТИНА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ ЧЛЕНАМИ МОЛОДІЖНИХ НЕФОРМАЛЬНИХ ГРУП (ОБ'ЄДНАНЬ)

TRACE PATTERN IN THE INVESTIGATION OF CRIMES COMMITTED BY MEMBERS OF YOUTH INFORMAL GROUPS (ASSOCIATIONS)

Верлос Н.В., д.ю.н., доцент,
професор кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет

Пирожкова Ю.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності
Запорізький національний університет

Мельковський О.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності
Запорізький національний університет

Дослідження присвячено криміналістичному аналізу слідової картини при розслідуванні злочинів учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), а також методам їх виявлення та використання у кримінальних розслідуваннях.

В процесі дослідження акцентується увага на тому, що комплексний підхід до аналізу слідової картини дозволяє більш ефективно розслідувати злочини вчинені членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), оскільки вони дозволяють більш точно визначити учасників, мотиви та методи вчинення злочинів, а також встановити особу злочинця.

Встановлено, що неформальні молодіжні групи (об'єднання) – це об'єднання осіб, що не завжди мають офіційний статус, але здійснюють спільну діяльність, часто протиправну. Дослідження слідів злочинів, вчинених членами таких груп, є важливим для розуміння механізмів їхньої діяльності та ефективного розслідування. Неформальні групи можуть включати в себе банди, терористичні угруповання та інші нелегальні організації, діяльність яких становить загрозу суспільству.

Наголошується, що у сучасних умовах воєнного стану кримінальна ситуація набуває нових характеристик, у зв'язку з чим виникає необхідність у дослідженні слідової картини злочинів, вчинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань).

Доведено, що виявлення та аналіз матеріальних та ідеальних слідів злочинів учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), є ключовим для успішного розслідування та здійснення правосуддя. Поеднання різних методів збору та аналізу слідів дозволяє отримати повну картину злочину та забезпечити належне покарання винних. Перспективи подальших досліджень включають розвиток нових технологій для збору та аналізу слідів, що підвищить ефективність кримінальних розслідувань. Зокрема, аналіз слідів, залишених під час вчинення злочину можуть включати фізичні докази, цифрові сліди, поведінкові моделі тощо. Важливим є також виявлення типових ознак, характерних саме для конкретних молодіжних неформальних груп (об'єднань).

Ключові слова: неформальні молодіжні групи (об'єднання), слідова картина, криміналістична характеристика, ідеальні сліди, матеріальні сліди, цифрові сліди.

The study is devoted to the forensic analysis of the trace pattern in the investigation of crimes committed by members of youth informal groups (associations), as well as methods of their detection and use in criminal investigations.

In the research process, attention is focused on the fact that a comprehensive approach to the analysis of the trace picture allows for more effective investigation of crimes committed by members of youth informal groups (associations), as they allow to more accurately determine the participants, motives and methods of committing crimes, as well as to establish the identity of the criminal.

It has been established that informal youth groups (associations) are associations of persons who do not always have an official status, but carry out joint activities, often illegal. Researching traces of crimes committed by members of such groups is important for understanding the mechanisms of their activities and effective investigation. Informal groups may include gangs, terrorist groups, and other illegal organizations whose activities pose a threat to society.

It is emphasized that in modern conditions of martial law, the criminal situation acquires new characteristics, in connection with which there is a need to study the trace pattern of crimes committed by members of youth informal groups (associations).

It has been proven that the identification and analysis of material and ideal traces of crimes committed by members of youth informal groups (associations) is the key to successful investigation and administration of justice. The combination of different methods of collection and analysis of traces allows you to get a complete picture of the crime and ensure the appropriate punishment of the guilty. Prospects for further research include the development of new technologies for the collection and analysis of traces, which will increase the effectiveness of criminal investigations. In particular, the analysis of traces left during the commission of a crime may include physical evidence, digital traces, behavioral patterns, etc. It is also important to identify typical features specific to specific youth informal groups (associations).

Key words: informal youth groups (associations), trace pattern, forensic characteristics, ideal traces, material traces, digital traces.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство зазнає значних трансформацій, що впливає на молодь та її спосіб самовираження. Неформальні групи (об'єднання) стають важливим каналом соціалізації та формування ідентичності молоді і можуть сприяти або, навпаки, перешкоджати соціальній інтеграції молоді, що особливо важливо в сучасних умовах воєнного стану, зростанні соціальної напруги та нерівності.

Розслідування злочинів, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), вимагає особливого підходу до виявлення та аналізу слідів, які вони залишають, адже вони мають специфічні особливості, які відрізняють ці злочини від інших видів кримінальної діяльності.

Слідова картина є фундаментальною складовою криміналістичного аналізу, яка дозволяє слідчим реконструювати події, встановлювати обставини злочину та підвищити ефективність їх розслідування.

Комплексний підхід до аналізу слідової картини дозволяє більш ефективно розслідувати злочини вчинені членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), оскільки вони дозволяють більш точно визначити учасників, мотиви та методи вчинення злочинів, а також встановити особу злочинця.

Неформальні молодіжні групи (об'єднання) – це об'єднання осіб, що не завжди мають офіційний статус,

але здійснюють спільну діяльність, часто протиправну. Дослідження слідів злочинів, вчинених членами таких груп, є важливим для розуміння механізмів їхньої діяльності та ефективного розслідування. Неформальні групи можуть включати в себе банди, терористичні угруповання та інші нелегальні організації, діяльність яких становить загрозу суспільству.

У сучасних умовах воєнного стану кримінальна ситуація набуває нових характеристик, у зв'язку з чим виникає необхідність у дослідженні слідової картини злочинів, вчинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти дослідження слідової картини як елементу криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень присвячені праці вітчизняних дослідників серед яких: Г. К. Авдєєва, П. Д. Біленчук, В. А. Гуляєв, І. В. Загородній, Д. В. Затеняцький, В. О. Коновалова, М. В. Костенко, А. А. Мацола, Г. В. Мудрецька, О. Павлюк, А. В. Реуцький, В. М. Рябикін, М. В. Салтєвський, Б. К. Слободянюк, Ю. А. Тищенко, О. В. Ткач, Є. С. Хижняк, В. Ю. Шепітько та ін. проте ці дослідження присвячені або аналізу слідової картини в науково-теоретичному контексті, або в процесі розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. Тобто комплексний аналіз слідової картини при розслідуванні злочинів учинених членами саме молодіжних неформальних груп (об'єднань) характеризується малодослідженістю, що створює прогалину у наукових знаннях і практичних навичках, а тому є цілком очевидною актуальність обраної проблематики.

Метою статті цієї статті є аналіз слідової картини як елементу криміналістичної характеристики при розслідуванні злочинів учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), а також методи їх виявлення та використання у кримінальних розслідуваннях.

Виклад основного матеріалу. В криміналістичному енциклопедичному словнику зазначається, що термін «слід» доцільно розглядати у вузькому та широкому розумінні. Зокрема, у вузькому розумінні він розглядається як матеріально-фіксоване відображення, а у широкому як результат будь-якої матеріальної зміни первинної обстановки внаслідок вчинення злочину. При цьому сліди злочину пропонуються розуміти як: 1) результат будь-якої матеріальної зміни початкової обстановки, яка сталася внаслідок учинення злочину (слід у широкому розумінні). Передбачають порушення первинного положення, місцезнаходження, стану різних об'єктів, що становлять речовинне середовище, в якому вчинено злочин. Сліди в широкому розумінні охоплюють: комплекси елементів, властивих певним подіям; зміна обстановки (поява або зникнення предметів, зміна їх місця розташування); зміна вигляду або стану предмета; 2) матеріально-фіксоване відображення зовнішньої будови одного об'єкта на іншому (слід у вузькому розумінні) – сліди-відображення. Останні складають головний зміст трасології [1, с. 201–202].

Слідовою картиною злочину дослідники традиційно пропонують називати єдність матеріальних та ідеальних слідів злочину, під якою розуміється матеріальна й ідеальна слідова обстановка, яка відображає та зберігає різноманітну інформацію про конкретну подію злочину та особу, яка його вчинила [2, с. 148–151]. Тобто сліди злочину – це результат взаємодії об'єктів живої та неживої природи, що опинилися в сфері злочинної діяльності [3]. В. О. Коновалова зазначає, що слідова картина злочину є новим елементом криміналістичної характеристики і становить собою комплекс слідів, які відображають картину події злочину та поведінку суб'єкта на місці злочину, дозволяє висунути найбільш обґрунтовані версії щодо його вчинення [4, с. 25].

В криміналістичній літературі М. В. Костенко під слідовою картиною розуміє сукупність логічно

взаємопов'язаних матеріальних та ідеальних слідів, які відображають як механізм злочину, так і дії його учасників [5, с. 11].

Інша дослідниця О. В. Ткач також наголошує, що слідова картина як елемент криміналістичної характеристики має важливе значення, оскільки вивчення слідів дає можливість визначити спосіб та механізм вчинення злочину, отримати відомості про особу злочинця, в тому числі викрити неправдиві показання, приховані злочинцем речові докази та зосередити увагу працівників слідчих органів на наявних доказах тощо [6, с. 195].

Слідова картина як обов'язковий елемент криміналістичної характеристики злочину є практичним інструментом і своєрідним орієнтиром у виборі напрямів його розкриття та розслідування. Термін «слідова картина» – поняття дещо умовне, близьке до поняття «слідова обстановка» або «інформаційне середовище», що містить як матеріальні, так і ідеальні відображення. Отже, слідова картина (слідова обстановка у широкому її розумінні) як елемент криміналістичної характеристики є абстрактною моделлю слідів злочину, що відображаються у матеріальному середовищі внаслідок його вчинення [2, с. 150–151].

Існує думка, що сліди, які містяться в обстановці злочину і складають слідову картину. Слідова картина, що міститься в обстановці злочину має пізнавальну природу та містить в собі інформацію у вигляді системи взаємообумовлених та взаємопов'язаних слідів, які є носіями відомостей про розслідувану подію [7, с. 258].

Традиційно у криміналістичній літературі прийнято поділяти сліди на матеріальні та ідеальні, що відбиває два боки пізнання – інформаційний і доказовий. Ідеальні сліди – це відображення події або її елемента у пам'яті людини, уявний образ сприйнятого, характер якого залежить від стану органів чуття особи, її пам'яті, рівня інтелекту тощо. Матеріальні сліди – це відображення механізму події та її результатів на об'єктах матеріального світу [8, с. 138].

У криміналістичній літературі відсутня єдина назва та однозначне визначення поняття ідеальних слідів, адже через суб'єктивний характер цих слідів їх ще йменують «інтелектуальними», «психічними» або «пам'ятними» слідами [9, с. 21].

Проте нерідко саме за допомогою ідеальних слідів вдається з мінімальною витратою часу встановити злочинця. Серед ідеальних слідів, що залишаються злочинцем, можна виділити уявний образ вбивці, закарбований в пам'яті потерпілих або свідків, його манери говорити, ходити тощо [10, с. 301].

В залежності від того до якої групи неформальних молодіжних груп (об'єднань) належать особи їх можна ідентифікувати за допомогою показів свідків, потерпілих, очевидців та ін., наприклад панки зазвичай мають яскраве волосся, закріплене в ірокез, носять куртки-косухи, джинси плямисті, кеди, важкі черевики, користуються декоративною косметикою, окрім того відомими атрибутами цієї субкультури є браслети, нашийники із шипами, сережки тощо; образ типового скінхеду: виголена голова чи коротке волосся, темні футболки чи сорочки, темні куртки, високі черевики; імідж готів характеризує переважання одягу чорного кольору, металеві прикраси, готична символіка (черепа, хрести, пентаграми тощо), а макіяж використовують і жінки, і чоловіки (біла пудра, чорне підведення для очей). Тому, коли кримінальне правопорушення вчиняється членами неформальних молодіжних груп (об'єднань) для ефективного розслідування та покарання злочинців важливо визначити представники якої субкультури його вчинили.

Так, наприклад, 01.10.2018 року допитано ОСОБА_15 (псевдонім «ОСОБА_16») в якості свідка, який пояснив, що прийшовши до Будинку Правосуддя, помітив групу осіб, у складі близько 15 осіб, в яких були нашивки

«С14» та серед них помітив ОСОБА_17 та ОСОБА_18. Надалі, після початку судового засідання, помітив серед присутніх осіб, які запізнилися на 15 хвилин на засідання, ОСОБА_17 та ОСОБА_19, деякі з осіб були в масках, що закривали їх обличчя. Надалі, після оголошення перерви, близько 13:00 год., вказані особи пішли в бік, де перебували ОСОБА_20 та ОСОБА_21, та в них виник словесний конфлікт, в ході якого, хаотично було спричинено удари ОСОБА_22 та ОСОБА_20. Допит іншого свідка ОСОБА_27, також підтверджує інформацію і деталізує деякі деталі «...на вказане засідання прибули особи, в кількості близько 15 осіб, віком приблизно 18–25 років, які були із нашивками «С14» [11]. Цей приклад доводить, що ідеальні сліди, а саме покази свідків, дозволили ідентифікувати осіб, які вчинили групове кримінальне правопорушення як членів ультраправої організації неформальної молодіжної групи (об'єднання) С14.

Не менш важливими є і матеріальні сліди злочинів, зокрема В. М. Рябкін пропонує класифікацію слідів злочину (в широкому розумінні), які охоплюють: а) зміни в речовій обстановці місця події злочину; б) сліди-відображення (сліди рук, ніг, інструментів та ін.); в) предмети – речові докази, зокрема документи, речовини, мікрочастини; г) документи – письмові докази різного виду та призначення; д) осіб, які можуть бути допитаними як свідки [12, с. 575]. Ще більш розширену класифікацію пропонують інші дослідники, які вважають, що сліди злочину охоплюють: а) зміни в речовій обстановці; б) сліди – відображення (сліди рук, ніг, транспорту, інструментів тощо); в) предмети – речові докази; г) документи – (письмові, електронні та ін.); ґ) ідеальні сліди (сліди пам'яті людини); д) запахові сліди; е) сліди – мікрочастинки; є) звукові сліди [13, с. 279].

Дійсно матеріальні сліди злочинів вчинених членами неформальних молодіжних груп (об'єднань) мають певні особливості в залежності від того до якого виду неформальних груп (об'єднань) належать його учасники. Так представники релігійних культів можуть залишати на місці злочину піктограми (напр. сатаністи), або специфічні знаряддя вчинення злочину такі як неспеціальні пристосування – побутові, спортивні знаряддя, інструменти, технічне обладнання, а саме бейсбольні біти, арматура, шматки труб, молотки, столові та складні ножі, викрутки, скляні пляшки, ланцюги, каміння тощо. Футбольні хулігани можуть залишати серед такі сліди як: банери з образливими слоганами команди суперника, фрагменти одягу зі спортивною символікою (бейсболки, футболки, шарфи та ін.).

Як зазначається в методичних рекомендаціях з протидії проявам нетерпимості (ксенофобії) слідами злочину, що свідчать про мотив нетерпимості, є наявність надписів, малюнків (зокрема графіті), які принижують національні, релігійні або інші почуття чи свідчать про те, що певний акт вчинили представники певного угруповання [14, с. 23].

З розвитком інтернету та соціальних мереж виникають нові форми злочинної діяльності молодіжних неформальних груп (об'єднань), які взаємодіють у цифровому середовищі. Це створює нові виклики та необхідність виділення окрім ідеальних та матеріальних слідів ще й цифрові. Хоча питання про визначення терміну «цифрові сліди» активно обговорюється у науковому дискусії поряд із такими термінами як «віртуальні сліди», «електронно-цифрові», «інформаційні», «електронні» тощо.

Віртуальні сліди Є. С. Хижняк пропонує розуміти як будь-які зміни комп'ютерної інформації, пов'язані з подією злочину, зафіксовані на матеріальних носіях комп'ютерної техніки. Вони, на його думку не належать до матеріальних слідів, адже не мають фізичних властивостей, та не охоплюються поняттям ідеальних слідів, адже вони існують не у свідомості людини, а на певних матеріальних

носіях, які можна дослідити за допомогою спеціальних програмно-технічних комплексів [15, с. 164]. Але, на нашу думку більш влучним в даному випадку є термін «цифрові сліди», які визначають як невидимі матеріальні сліди, що містять у собі криміналістично-значущу інформацію, що відтворюється у цифровій формі на матеріальних носіях та можуть бути виявлені за допомогою спеціальних криміналістичних знань [16, с. 91].

Тому можливо є сенс виділяти їх як вид матеріальних слідів, а не паралельну диференціацію із ідеальними та матеріальними слідами, адже вони не дивлячись на цифрову фіксацію мають матеріальне відображення яке стає можливим зафіксувати за допомогою спеціальних пристроїв.

Наприклад, неонацистська молодіжна група (об'єднання) «Твереза і зла молодь» 20 квітня 2018 року заснувала YouTube-канал (зараз він заблокований), який називався Lemberg Jugend (нім. – Львівська Молодь, ймовірно, парафраз з Hitler-Jugend, молодіжної нацистської організації у гітлерівській Німеччині). На ньому можна було знайти відео з назвою «Маленький відео доклад з сафари на циган», де кілька підлітків переслідують людей ромської національності, та «Твереза і зла молодь на варті свого міста [17].

Цифрові сліди на сьогоднішній день можуть визнаватися доказами, наприклад у справі про кримінальне правопорушення вчинене представниками молодіжної неформальної групи 28.09.2018 року у залі Богунського районного суду м. Житомира зазначається «...у кримінальному провадженні було оглянуто всі відеоматеріали, що були надані свідками даної події та потерпілими на оптичних дисках. За результатами оглядів, складені відповідні протоколи, до них виготовлені скріншоти, які долучені до протоколів оглядів предметів. Відеоматеріали визнані речовими доказами у даному кримінальному провадженні» [11].

Інший приклад доводить, що поліція розпочала кримінальні провадження за фактом публікації відео нападу на ромів, зокрема подія сталася у квітні 2018 р. у Голосіївському районі Києва: група осіб, які були у балаклавах, вчинили напад на тимчасове поселення. Як відомо, ініціаторами погромів в таборі ромів на Лисій горі стала націоналістична організація С14 [18].

Отже, з викладеного стає очевидним, що наразі цифрові сліди відіграють важливу роль у процесі розслідування злочинів вчинених учасниками молодіжних неформальних груп (об'єднань) але доволі дискусійним є віднесення їх до так званого «третього виду слідів».

На практиці, як зазначає Б. К. Слободянюк комплексний аналіз слідової картини, як правило, зводиться до дослідження окремих слідів у випадковій послідовності в залежності від того, в якій черговості вони помічаються слідчим, експертом або іншою уповноваженою особою. Однак, саме за допомогою системного аналізу слідової картини можна: визначити закономірність появи та обґрунтованість наявності певного сліду в обстановці злочину; визначити взаємозв'язок між обстановкою злочину та особою злочинця, способом злочину та об'єктом злочинного посягання; встановити детермінуючі фактори; ретроспективно відтворити модель події, що сталась у наявних умовах; визначити наявність негативних обставин. Встановити ознаки інсценування [7, с. 258].

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна зробити наступний висновок, базовим елементом криміналістичної характеристики є слідова картина злочинів учинених членами неформальних груп (об'єднань), яка є складною та багатогранною.

Виявлення та аналіз матеріальних та ідеальних слідів злочинів учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), є ключовим для успішного розслідування та здійснення правосуддя. Поєднання різних мето-

дів збору та аналізу слідів дозволяє отримати повну картину злочину та забезпечити належне покарання винних. Перспективи подальших досліджень включають розвиток нових технологій для збору та аналізу слідів, що підвищить ефективність кримінальних розслідувань. Зокрема, аналіз слідів, залишених під час вчинення злочину можуть включати фізичні докази, цифрові сліди, поведінкові моделі тощо. Важливим є також виявлення типових ознак,

характерних саме для конкретних молодіжних неформальних груп (об'єднань).

Виявлення та аналіз слідової картини злочинів, вчинених неформальними групами, вимагає комплексного підходу та тісної співпраці між різними правоохоронними органами та експертами. Це включає використання сучасних методів криміналістики, таких як ДНК-аналіз, цифрова криміналістика інші технічні засоби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / за ред. акад. НАН України В. Я. Тація. Харків : Право, 2001. 560 с.
2. Салтевський М. В., Лукашевич В. Г., Глібо В. М. Навчально-довідковий посібник з криміналістики. К.: ВІПОЛ, 1994. 180 с..
3. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.
4. Коновалова В. О. Вбивство: мистецтво розслідування: монографія. Київ : Факт, 2001. 311 с.
5. Костенко М.В. Криміналістична характеристика вбивств на замовлення: автореф. дис. ... канд. юр. наук 12.00.09. Харків, 2003. 21 с.
6. Ткач О. В. Слідова картина як джерело доказової інформації при розслідуванні порушень недоторканності приватного життя. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 192-197.
7. Слободянюк Б.К. Обстановка та слідова картина умисного знищення або пошкодження чужого майна як елементи криміналістичної характеристики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 257-259.
8. Криміналістика : підручник / за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів, 2016. 948 с. Затенацький Д. В. Ідеальні сліди в криміналістиці (техніко-криміналістичні та тактичні прийоми їх актуалізації) : монографія / Д. В. Затенацький ; за ред. В. Ю. Шепітька. Х. : Право, 2010. 160 с.
9. Павлюк О. Слідова картина та типова обстановка вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їхнім майном. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. 299-303.
10. Ухвала Богунського районного суду м. Житомира від 07.04.2020 Справа №295/4113/20 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88725029>
11. Рябикін В. М.. Тактика проведення огляду місця події під час розслідування хуліганства. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 571-576.
12. Криміналістика: Підручник / Кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Х.: Право, 2010. 464 с.
13. Методичні рекомендації з протидії проявам нетерпимості (ксенофобії) для прокурорів та слідчих прокуратури, представників силових структур, неурядових організацій / Ю. А. Тищенко, О. К. Смірнов (передмова, розділ I), І. М. Осика (розділ II), О. О. Морозлі (додаток); за заг. ред. Ю. Тищенко. Укр. незалеж. центр політ. дослідж., Інформ.-дослідн. центр «Інтеграція та розвиток», К.: Сімферополь : Агентство «Україна», 2011. 48 с.
14. Хижняк Є. С. Поняття віртуальних слідів та їх значення у процесі розслідування злочинів. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр.* 2017. Вип. 79. С. 159-166.
15. Авдеева Г. К. Сутність цифрових слідів у криміналістиці. зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конфер., присвяч. 95-річчю створення Харків. НДІ суд. експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса (Харків, 10–11 жовт. 2018 р.). Харків, 2018. С. 90-93.
16. Твереза і зла молодь, яка громила ромів – калька з російських неонацистів URL: https://texty.org.ua/fragments/86116/Tvereza_i_zla_molod_jaka_gromyla_romiv-86116/
17. Одному з учасників хуліганських дій на Лисій горі повідомлено про підозру URL: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/odnomu-z-uchasnikiv-khuliganskikh-diy-na-lisij-gori-povidomleno-pro-pidozru>
18. Слободянюк Б.К. Обстановка та слідова картина умисного знищення або пошкодження чужого майна як елементи криміналістичної характеристики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 257-259..